
Görüşler

Yrd. Doç. Dr. R. FERDA HALICIOĞLU

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

---

Türkiye'nin Dünya Ekonomisine Entegrasyon Süreci

Giriş

Bazı iktisatçılara göre artık dünyamız sürekli ekonomik entegrasyonların yaşandığı bir çağa girmiştir⁽¹⁾.

Ekonomik entegrasyon kavramı üzerinde iktisatçılar arasında tam bir uzlaşma olmadığı için çeşitli entegrasyon tanımları yapmak mümkündür⁽²⁾. En dar anlamda ekonomik entegrasyon, ekonomik ünitelerin, yatay, dikey ya da bölgesel ve uluslararası düzeylerde bir tek ünite olarak kullanılması için yapılan her türlü iktisadi yapılanma süreci olarak tanımlanabilir⁽³⁾. Ekonomik entegrasyon kavramının boyutlarının çok geniş olması nedeniyle, bir entegrasyon sürecini belirleyen kriterler üzerinde de bir uz-

laşma sağlamak mümkün olmamaktadır.

Entegrasyon ile etkin kaynak dağılımı dolayısıyla refah artışı sağlanmak amaçlanır⁽⁴⁾.

Temel Ekonomik Entegrasyon Kriteri

Bir ülkenin dünya ekonomisine entegrasyon süreci ise çeşitli makro göstergeler çerçevesinde belirli bir dönem içinde statik denge durumları karşılaştırılarak analiz edilebilir. Bu makro göstergeler içinde en anlamlısı ve önemlisi, bir ülkenin dış ticaret hacminin (ithalat + ihracat), o ülkenin gayri safi milli hasılası (GSMH) içindeki payını gösteren kriterdir. Bu payın arttığı ölçüde o ekonominin, dünya

ekonomisine reel anlamda entegre olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu oranın küçüklüğü ölçüsünde ise o ülke dışa kapalı hale gelecektir.

Bu kriterle birlikte kullanılacak diğer kriter ise, o ülkenin dünya ekonomisine entegrasyon sürecinin stratejisini veren, dış ticarete bölgelere göre yoğunlaşma kriteridir. Bu

kriterde o ülkenin dışa açılma entegrasyon sürecinde çeşitli ticaret blokları ve antlaşmalarının yeri ve önemini göstermesi bakımından oldukça anlamlıdır.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan ekonomik entegrasyon kriterleri çerçevesinde, Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyon sürecini analiz et-

Tablo 1
Türkiye'nin Dünya Ticaretine Katılma Süreci (1950 - 1995, %)

Yıllar	İthalatın Dünyadaki Yeri	İhracatın Dünyadaki Yeri	Dış Ticaret Hacmi / GSMH
1950	0.48	0.45	14.6
1960	0.38	0.27	8.1
1970	0.32	0.21	8.3
1980	0.47	0.18	18.1
1990	0.65	0.39	29.2
1995	0.68	0.41	33.5

Kaynak: Pakdemirli (1995) ve DİE

Tablo 2
Türkiye'nin Bölgelere Göre Dış Ticaret Hacmi (1970 - 1995, %)

	1970	1975	1980	1985	1990	1995*
AB	36.5	44.6	30.5	32.6	45.6	41.0
Diğer OECD	40.7	30.2	20.0	24.3	27.2	24.1
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	8.5	17.7	36.4	36.6	14.5	11.9
COMECON	12.9	5.5	10.9	4.1	7.7	11.1*
Diğer	1.2	1.7	1.9	2.2	4.8	11.7

Kaynak: DİE, * 1995 başı

mek için iki temel tablo hazırlanmıştır. Tablo 1'den görüleceği üzere Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı göreceli olarak dönem içinde sabit kalmasına karşın, dünya ile olan reel ekonomik entegrasyon süreci belirgin bir şekilde artmaktadır. Örneğin 1950'li yıllarda % 14'lerde olan dış ticaret hacmi/GSMH oranı 1980 ve 1990'lı yıllardaki hızlı artıştan sonra 1995'te % 33.5'e çıkmıştır.

Diğer yandan Türkiye'nin bu reel entegrasyonu daha çok sanayileşmiş ve zengin ülkeler çerçevesinde ve içinde bulunduğu ekonomik organizasyonlara bağlı olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Örneğin Tablo 2'de AB ve diğer OECD grubuyla olan dış ticaret ilişkisinin yüksek oranlı ve istikrarlı bir yapıda geliştiği görülmektedir. Buna karşın, Ortadoğu ve Kuzey Afrika grubuyla olan dış ticaret hacminin istikrarsız trend içinde geliştiği görülmektedir. Diğer yandan eski sosyalist blok ve diğer ülke gurupları ile olan ekonomik ilişkilerin özellikle 1990'lı yıllarda bir artış trendi içinde olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca 1990'lı yıllarda tüm bölgelere yönelik dış ticaret hacminin 1970'li yıllara göre daha dengeli dağıldığı görülmektedir.

Sonuç

Türkiye'nin dünya ile ekonomik entegrasyonunu incelemeye yönelik olarak oluşturulan bu iki kriter sonucuna göre şu çıkarımları yapmak mümkündür.

i) Türkiye reel ekonomik entegrasyon kriteri açısından özellikle son 15 yılda yoğun bir şekilde dünyaya

entegre olmaya başlamıştır. Bunda kuşkusuz en önemli faktör 24 Ocak 1980 kararları çerçevesinde ekonomide yapısal bir dönüşümün başlamış olmasıdır.

ii) Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyon süreci daha çok sanayileşmiş ve zengin ülkelerle olan dış ticaretini yoğunlaştırması yoluyla gerçekleşmektedir. Bu dış ticaret stratejisi, bu ekonomilerin istikrarlı olmaları ve dünya ekonomisi içindeki ağırlıklı payları dikkate alındığında doğrudur. Türkiye, dünya ekonomisine entegrasyonu artırdığı sürece ise etkin kaynak dağılımı ile refahını artırması mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Halicioğlu, F. (1996) "Ekonomik Entegrasyonların Etkileri ve Ölçme Yöntemleri: Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Alternatifleri İçin Uygulamalar" Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Machlup, F. (1977) "A History of Thought on Economic Integration" Macmillan, London.

Pakdemirli, E. (1995) "Ekonominin Sayısal Görünümü" Milliyet Yayınları, İstanbul.

Robson, P. (1993) "The Economics of International Integration" Third Edition, Routledge, London.

DİE: Çeşitli Dış Ticaret İstatistikleri

Dipnotlar

1. P. Robson, G. Haberler'e atfen, s. 1.
2. Çeşitli entegrasyon kavramları için bakınız. Machlup, s. 1-15.
3. Çeşitli entegrasyon tanımlamaları ve sınıflamaları için bakınız, Halicioğlu, s. 2-17.
4. Entegrasyonların diğer amaçları için bakınız, Robson s. 13-15.

